

LIMBA ROMÂNĂ ÎN SPAȚIUL AUDIOVIZUAL NAȚIONAL (note prilejuite de monitorizarea posturilor TV sub aspectul calității limbii române)

Dr. Inga DRUȚĂ

ROMANIAN LANGUAGE IN THE NATIONAL AUDIO-VISUAL SPACE

In the article there are presented the brief results of monitoring some TV channels from the Republic of Moldova, activity initiated by the Coordinating Council of Audio-Visual having the goal to determine the quality of the spoken Romanian language in the national audio-visual space.

The present language of the telecasted transmissions are an indisputable evolution if compared to previous times. Romanian language from the national audio-visual aspires to identify itself with the public spoken language (the correct one) from the Republic of Moldova.

The found deviations from the rules don't have the same gravity, some of them are accidental, due to hurrying or the lack of attention, others appear because of snobbery or imitation. More serious are the phenomena regarding mistakenly changing the basic structural elements of the language (modes of verbs, loan translations), or modifying the fixed units. The actual danger is the error could become something usual because of the big number of speakers from the TV channels that accept it in their language.

Activitatea de monitorizare a unor posturi de televiziune din Republica Moldova, inițiată de Consiliul Coordonator al Audiovizualului, a fost determinată de intenția de a constata calitatea limbii române vorbite în spațiul audiovizual național, dat fiind impactul enorm al cuvântului rostit la televiziune.

În octombrie-decembrie 2011, au fost monitorizate 13 posturi de televiziune. Echipa de experți (dr. hab. Vasile Bahnaru, dr. Ana Vulpe, dr. Galaction Verebceanu, cercetătorii științifici Lidia Vieru și Mariana Vlas, coordonator dr. Inga Druță) a monitorizat 140 de ore de emisie. Au fost urmărite sub aspect lingvistic în special emisiunile de știri, emisiunile matinale de divertisment și filmele dublate sau cu subtitrări.

Monitorizarea reflectă modul în care vorbesc profesioniștii din audiovizual, deoarece numai personalul specializat face obiectul investigației: crainicii, reporterii, editorii de programe, nu și persoanele intervievate sau care participă în calitate de invitați

la emisiuni. Au fost monitorizate și mesajele scrise (titlurile, crawlurile, subtitrările).

Raportul integral cu rezultatele monitorizării va apărea în curând pe site-ul CCA. Aici, din cauza spațiului limitat, vom aborda aspectele cele mai relevante și vom formula unele concluzii asupra limbii române promovate la posturile TV monitorizate.

Limbajul actual al emisiunilor televizate prezintă o evoluție incontestabilă în comparație cu perioadele anterioare. Abaterile de la limba română literară, inclusiv greșelile atestate, sunt departe de a fi calificate ca fiind foarte grave, ținând, de cele mai multe ori, de lipsa de atenție, de grabă sau de specificul limbajului colocvial.

I. Grafie, punctuație, pronunțare

1. O problemă comună pentru mai multe posturi TV monitorizate este **absența semnelor diacritice** în mesajele scrise. La *Pro TV*, burtierele-titlu sunt fără diacritice; la *TVC 21*, diacriticele lipsesc total pe crawluri; la *NIT*, prezența acestora este parțială; la *Jurnal TV* pe crawl lipsesc literele ș și ț; la alte posturi absența diacriticelor este accidentală.

Constatăm, în cazul unor posturi TV, și inconsecvența aplicării grafiei cu **î** sau cu **â**. Indiferent de opțiunea postului TV pentru o variantă sau alta, se impune utilizarea consecventă a scrierii fie numai cu **î**, fie numai cu **â** (cu excepțiile de rigoare). De exemplu, postul de televiziune *NIT* aplică grafia cu **î**, însă în mesajele scrise uneori apare și **â** (*Ucraina se pregătește să vândă...*, 26.X, crawl; *adâncime*, 27.X, crawl; *Bătrânii nu pot fi singuri...*, 25.X, subtitrare ș.a.). Semnalăm și situații inverse, în cazul unor posturi TV care optează pentru grafia cu **â**: *Președintele raionului Hîncești și-a vizitat pământeni...* (Jurnal TV, 9.XI); (*strada*) *Salcîmilor*; or. *Sîngera*; s. *Hîrbovăț*; raionul *Hîncești* ș.a. (Moldova 1, 4.XI) ș.a. Postul *TVC 21* pare să aplice grafia cu **î**, însă nu este consecvent; sporadic, pe burtiere și pe crawluri apar și cuvinte scrise cu **â**, iar uneori se atestă și forma **sunt**, care nu este justificată în situația optării pentru grafia „veche”, cu **î**: *...violentele care au vizat la începutul săptămânii...* (2.XII, crawl; în acest exemplu lipsesc și semnele diacritice); *Urmatoarele zece zile sunt de importanta cruciala...* (30.XI, crawl; în acest exemplu lipsesc și semnele diacritice).

Neglijențele de tehnoredactare (substituiri sau inversări de litere, litere în plus, litere lipsă, silabe sau cuvinte în plus/lipsă ș.a.) sunt extrem de frecvente, fiind datorate grabei cu care se redactează știrile și lipsei de atenție: *Edințe* (Publika TV, 5.XI) – corect: **Edineț**; *al doilea tur al alegerilor prezidențiale* (Publika TV, 14.XI) – corect: **prezidențiale**; *zece grenade fumogene* (Euro TV, 18.XI) – corect:

fumigene; *meteorologii anunță cer variabil* (Jurnal TV, 28.X) – corect: **meteorologii** anunță cer **variabil**; *Grigore Pterenco* (NIT, 28.X) – corect: Grigore **Petrenco**; *Susepctii riscă...* (Prime, 26.X) – corect: **suspectii**; *Mihai Ungureani* (Jurnal TV, 17.X) – corect: Mihai **Ungureanu**; *Miscova* (N4, 31.X) – corect: **Moscova**; *Chșinău, Istambul* (TVC 21, 21.XI ș.a.) – corect: **Chișinău, Istanbul**.

În domeniul grafiei, am înregistrat **greșeli grave** referitoare la scrierea cu *iii* la finalul cuvintelor: *copii măresc viteza* (Jurnal TV, 9.XI) – corect: **copiii** (primul *i* face parte din radical, al doilea este desinența de plural, iar al treilea, articolul hotărât); *Copii susțin că le place să citească* (Prime, 14.XI) – corect: **copiii**; scrierea locuțiunii adverbiale *de aceea*: *Bătrânii nu pot fi singuri, de aceea sunt aici* (Prime, 25.X) – corect: **de aceea**; scrierea formelor verbului *a crea*: *Experții spun că Acordul crează condiții...* (Prime, 26.X) – corect: **crează**; *stiu[,] ca majoritatea cunostintelor mele deocamdata nu creaza familii* (NIT, 10.XI) – corect: **crează** (în acest exemplu lipsesc și diacriticele).

Erorile de **folosire a cratimei** privesc scrierea compuselor cu *șef, rău* etc. și a altor compuse: *Rău platnicii au căldură* (Euro TV, 14.XI) – corect: **rău-platnicii**; *proces verbal* (NIT, 28.X) – corect: **proces-verbal**; *vice-primarul* (TVC 21, 21.XI) – corect: **viceprimarul**; *cuvintele cheie* (Pro TV, 23.X) – corect: **cuvintele-cheie**; *ex deputat* (Euro TV, 18.XI) – corect: **ex-deputat**; *șef-adjunct al BPDS „Fulger”* (TVC 21, 5.XII) – corect: **șef adjunct**; *măsurile anti-criză* (Publika TV, 12.XI) – corect: **anticriză** ș.a.

Am înregistrat și cazuri de **scriere greșită** a unor cuvinte, abrevieri și nume proprii: *rider* (Euro TV, 17.X) – corect: **raider**; *estorcare de bani* (NIT, 28.X) – corect: **extorcare**; *fileu de șalău* (Moldova 1, 4.XI) – corect: **file**; *2 mln* de euro* (NIT, 28.X) – corect: **2 mil.**; *12 mlrd** (NIT, 28.X) – corect: **2 mld.**; *prim-ministrul R.M.** (TVC 21, 21.XI) – corect: Prim-Ministrul **Republicii Moldova** (denumirea statului nostru nu se abreviază); *Președintele Azerbaigeanului în RM* (TV 7, 18.X.) – corect: **Azerbaidjanului**; *Munchen* (Moldova 1, 18.X) – corect: **München**; *Shenghen* (Prime, 14.XI) – corect: **Schengen**; *Ukraina* (Jurnal TV, 7.XI) – corect: **Ucraina**; (strada) *Cogălniceanu* (Moldova, 7.XI) – corect: **Kogălniceanu**.

Semnalăm și cazuri de **nerespectare a normelor ortografice în vigoare** care privesc scrierea cu majusculă/minusculă: *Procuratura generală* (NIT, 26.X) – corect: **Procuratura Generală**; *Codul Muncii* (NIT, 26.X) – corect: **Codul muncii** (denumirile de documente, legi ș.a. se scriu cu majusculă

numai la primul termen); *Șefa direcției audit intern* (TVC 21, 21.XI) – corect: Șefa **Direcției audit intern** (prima componentă a denumirilor de servicii, compartimente din cadrul unor instituții se scrie cu literă mare); *aprobat astăzi de Guvern* (NIT, 26.X) – corect: aprobat astăzi de **guvern** (denumirile neoficiale de instituții se scriu cu literă mică).

2. În domeniul punctuației, cele mai multe greșeli se referă la folosirea **virgulei**. Am înregistrat numeroase situații în care virgula, obligatorie conform normei, lipsește: pentru a separa vocativele sau formulele de adresare: *Adio[] Jocuri Olimpice[]* (Publika TV, 14.XI) (în acest exemplu lipsește și semnul exclamării); *Start[] încălzire!* (Jurnal TV, 17.XI); înainte de conjuncțiile coordonatoare adversative (*iar, dar, ci*): *Real este pe locul doi[] la un punct în spatele liderului[] iar Barca e pe trei* (Jurnal TV, 27.X); pentru a izola o apozitie: *Liderul fracțiunii PCRM, Maria Postoico[] a declarat...* (NIT, 26.X); *președintele ucrainean[] Viktor Ianukovici[]* (Jurnal TV, 18.X).

Virgula este folosită greșit între subiect/grupul subiectului și regent: *AnimEst [,] vă invită la cinematograful!* (Jurnal TV, 4.XI); *Cei trei polițiști [,] ar fi extorcat...* (NIT, 28.X); *Secundul All Blacks[,] ar putea...* (Publika TV, 8.XI) și în alte situații: *Chirtoacă a dispus ca toate blocurile locative[,] care au datorii[,] să fie conectate la agentul termic* (Euro TV, 14.XI) (propoziția atributivă determinativă nu se izolează).

3. Sextil Pușcariu sublinia că nu baza de articulație cu care ne-am născut e cea care contează, ci aceea dobândită prin deprindere. De aceea, elemente ca accentuarea, intonația și baza de articulare, care pot părea unora secundare, sunt de fapt elemente de bază în actul rostirii, particularizând o limbă în raport cu alta.

Am înregistrat abateri referitoare la **rostirea hipercorectă** a unor cuvinte (inclusiv forme verbale): *spriginul* (NIT, 27.X) – corect: **sprîjinul**; *se înșeală* (Prime, 7.XI) – corect: **înșală**; *ca să iai trofeul* (Moldova 1, 8.XI) – corect: **iei**; *spectacolele pe care vrei să le faci* (Moldova 1, 10.XI) – corect: **vrei**.

O serie de abateri privesc **rostirea greșită a unor cuvinte** de uz curent (rostite popular/regional): *asară* (Pro TV, 22.X) – corect: **aseară**; *din greșală* (Pro TV, 22.X) – corect: **greșeală** sau neologice: *raider* [raider] (NIT, 26.X; Jurnal TV, 26.X, 27.X; Publika TV, 15.XI; 2 Plus, 9.XI; TV 7, 22.XI) – corect: [reider]; *apartament standart* (NIT, 17.X) – corect: **standard**; *dividente politice* (Prime, 28.X) – corect: **dividende**; *bannere* [banere] (Jurnal TV, 26.X; NIT, 28.X; Publika, 18.X) – corect: [benăre];

rugby [rogbi] (Pro TV, 19.X); [ruigbi] (NIT, 27.X); [rugbi] (Publika TV, 21.X; Moldova 1, 19.X) – corect: [ragbi]; *președenție* (2 Plus, 14.XI; N4, 31.X; Jurnal TV, 28.X) – corect: președinție. Numele propriu *Bruxelles* este pronunțat uneori [brucsel] (NIT, 10.XI;) – corect: [brüssel].

Semnalăm și cazuri de transformare a hiatului în diftong: *seism* [seism] (Pro TV, 23.X; NIT, 27.X; NIT, 10.XI; Moldova 1, 26.X, 28.X) – corect: [seism] (două silabe).

Sunt frecvente și **greșelile de accentuare** a substantivelor comune și a numelor proprii: *diplome* (TVC 21, 25.XI, 30.XI) – corect: diplome; *editor(i)* (Moldova 1, 26.X; Jurnal TV, 9.XI) – corect: editor; *epocă* (TVC 21, 24.XI; Jurnal TV, 7.XI) – corect: epocă; *dispute* (TVC 21, 24.XI, 1.XII) – corect: dispute; *studio* (Publika TV, 15.XI) – corect: studio; *derby-ul* (Jurnal TV, 17.X; TV 7, 21.XI) – corect: derby-ul; *inspectorii* (Moldova 1, 10.XI; TV 7, 2.XII) – corect: inspectorii; *industrie* (TVC 21, 29.XI) – corect: industrie; *pictorițe* (Prime, 10.XI) – corect: pictorițe; *amenință* (TVC 21, 23.XI; NIT, 14.XI; Prime, 14.XI) – corect: amenință; *domină* (Prime, 11.XI) – corect: domână; *determină* (Jurnal TV, 10.XI) – corect: determină; *să determine* (Moldova 1, 4.XI) – corect: să determine; *Premiul Nobel* (Prime, 4.XI, 7.XI) – corect: Premiul Nobel; *Rusia* (TVC 21, 22.XI, 2.XII) – corect: Rusia; *Bruxelles* [brüssel] (Moldova 1, 18.X) – corect: [brüssel].

II. Gramatică

4. Morfologie. Formele hibride de indicativ imperfect *vroiam, vroia, vroiau* etc., folosite în locul celor corecte, fără *-r-* în radical – *voiam, voia, voiau* etc. –, apar la majoritatea posturilor monitorizate: *țărănilor care vroiau să cumpere pământ* (TV 7, 22.XI); *El vroia... Ei vroiau...* (Jurnal TV, 4.XI); *Vroiam cu dl să negociez* (Euro TV 7, 27.XI); *vroiam, vroiai* (Moldova 1, 8.XI ș.a.).

La unele posturi se constată utilizarea verbului *a trebui* cu forma de indicativ prezent, persoana I *trebuiește* și persoana a III-a plural *trebuieesc*. Pentru indicativ prezent este corectă doar forma (unică pentru toate persoanele și numerele) *trebuie*: *acestea trebuieesc curățate...* (TV 7, 22.XI); *trebuiește* (Jurnal TV, 8.XI); *lucruri care nu ne trebuieesc neapărat* (Prime, 4.XI).

Se observă forma greșită a unor verbe de conjugarea I fără sufixul *-ez*: *aceștia submină...* (TVC 21, 24.XI) – corect: **subminează**; *să estoarce* (TVC 21, 24.XI) – corect: **să extorcheze**; *În presă se vehiculă...* (TVC 21, 30.XI) – corect: **se vehiculează**. Am înregistrat și situații inverse, de conjugare greșită a unor verbe cu sufixe: *să-l suspendeze din funcție...*

(Jurnal TV, 26.X) – corect: **să suspende**; *perturbează* (Prime, 11.XI) – corect: **perturbă**; *norii perindează cerul* (Jurnal TV, 24.X, 27.X ș.a.) – corect: **se perindă** pe cer (în acest exemplu este încălcat și regimul verbului).

O greșală frecventă este accentuarea pe sufix, în loc de radical, a verbelor de conjugarea a III-a, la imperativ, persoana a II-a plural, atunci când sunt urmate de clitice pronominale: *spuneți-mi* (Prime, 4.XI; Jurnal TV, 4.XI) – corect: **spuneți-mi**; *spuneți-ne* (Publika TV, 16.XI; Moldova 1, 4.XI) – corect: **spuneți-ne**; *trimiteti-ne SMS...* (Prime, 7.XI) – corect: **trimiteți-ne**; *țineți-vă bine* (Jurnal TV, 8.XI) – corect: **țineți-vă**.

Am atestat și verbul *a accede* la perfectul compus. Acest verb însă nu se folosește la timpurile trecute, nu are participiu: *În sferturile Cupei Ligii Angliei au mai acces Liverpool, Chelsea și Blackburn* (Jurnal TV, 27.X, 28.X) – corect: **În sferturile Cupei Ligii Angliei s-au mai calificat Liverpool, Chelsea și Blackburn**.

Am înregistrat, rar, și forma greșită a verbului *a merita* – *se merită*. Verbul *a merita* nu este însă reflexiv: *...și dacă se merită...* (Prime, 4.XI) – corect: și dacă **merită**; *cred că se merită să vedem acum la rubrica Horoscop* (Moldova 1, 8.XI) – corect: cred că **merită**.

Am atestat și forme greșite de plural ale altor substantive: *plapume* (NIT, 10.XI; Prime, 26.X) – corect: **plăpumi**; *optimele Cupei României* (Prime, 28.X) – corect: **optimile**; *ingredienți* (Prime, 10.XI) – corect: **ingrediente**.

Se observă concurența între desinențele de neutru plural *-e* și *-uri*: *suveniruri* (Prime, 9.XI) – corect: **suvenire**; *lăcașele sfinte* (Publika TV, 7.XI) – corect: **lăcașurile**.

Substantivul *noră*, cu sensul „soția cuiva considerată în raport cu părinții soțului ei”, are la genitiv-dativ forma *nurorii*, nu *norei* și la plural are forma *nurori*, nu *nori*: *Înregistrarea norei lui Igor Smirnov...* (TV 7, 21.XI); *două nori* (Jurnal TV, 10.XI).

Sporadic, am întâlnit substantive încadrate greșit la alte genuri: *torta* (s.f.) *anului* (2 Plus, 3.XI) – corect: **tortul** (s.n.); *Din programa IMPACT* (NIT, 26.X) – corect: **programul** (s.n.); *Profesorii spun că fetelor le este greu să însușească programul* (Prime, 29.XI) – corect: **programa (școlară)**. N.B. *Programă*, la feminin, este numai termen didactic: *programă școlară*.

Am înregistrat, la unele posturi monitorizate, substantive feminine create prin moțiune în cazul unor substantive numai cu formă de masculin: *lidera campionatului* (2 Plus, 28.XI) – corect: **liderul**

echipa-lider; *se menține în spatele liderei...* (TVC 21, 5.XII) – corect: **liderului**; *Liderele clachează* (Jurnal TV, 17.X) – corect: **liderii**; *lidera* (PRO TV, 25.X) – corect: **liderul**; *poștașă* (Moldova 1, 20.XI) – corect: **poștaș**; *manechină* (Moldova 1, 20.XI) – corect: **manechin**; *oferind un buchet imens de flori unei arbitre care oficiase la partida...* (Jurnal TV, 17.X) – corect: **unei doamne arbitru**. Fenomenul ar putea fi tratat ca o tendință de „feminizare” a unor substantive; din seria citată însă credem că are șanse de a se impune numai forma *lideră*.

Am înregistrat formele de feminin plural *ultimile* și *maximile*, în locul celor corecte, *ultimele* și *maximele*: *ultimile zile* (2 Plus, 28.XI); *maximile* vor atinge valori... (Moldova 1, 7.XI). Am atestat și forma greșită *dragele*. Adjectivul *drag* are trei forme: *drag* (m. n. sg.), *dragă* (f. sg.), *dragi* (m. n. f. pl.) – articulat hotărât *dragile*: *Bună dimineața, dragilor, bună dimineața, dragelor* (Jurnal TV, 7.XI).

O greșeală răspândită este înlocuirea formelor adverbiale *maximum* și *minimum* cu cele ale adjectivelor corespondente, *maxim* și *minim*: *este de maxim 12 salarii* (Moldova 1, 27.X); *o temperatură a aerului de maxim opt grade* (Euro TV, 17.X). Forma *maxim* este folosită greșit și în locuțiunea adverbială **la maxim*, în loc de *la maximum*: *Galacticii s-au distrat la maxim* (Pro TV, 22.X); *Lupta pentru titlu... s-a încins la maxim* (Publika TV, 15.XI); *...a profitat la maxim de abandonul...* (Publika TV, 14.XI).

La unele posturi monitorizate, am constatat preferința pentru numeralul cardinal în locul celui ordinal pentru a desemna data. Numeralesle cardinale se utilizează pentru a preciza data începând cu 2. Pentru data de 1, conform tradiției, se folosește numeralul ordinal *întâi* (nu *unu*): *unu iulie, unu noiembrie* (NIT, 27.X) – corect: **întâi iulie, întâi noiembrie**; *unu decembrie* (TVC 21, 21.XI) – corect: **întâi decembrie; unu noiembrie** (Moldova 1, 24.X) – corect: **întâi noiembrie**.

5. Sintaxă. Dezacordul. Dezacordul dintre predicat și subiect

Unele dezacorduri se produc prin atracția altui termen din enunț, din cauza topicii componentelor enunțului. Alte dezacorduri au cauze semantice, atunci când există o neconcordanță între forma și sensul unui termen aflat în poziția de subiect. Pe lângă factorii de natură lingvistică (atracția, sensul), apariția dezacordurilor este favorizată de diverși factori specifici comunicării orale: neanticiparea mesajului, neatenția, rapiditatea comunicării: *consumul de tutun și alcool ar putea fi reduse* (Publika TV, 19.X) – corect: **consumul de tutun și alcool ar**

putea fi redus; *Publika TV a lansat o campanie... în care vă îndemnăm să spuneți...* (Publika TV, 12.XI) – corect: **Publika TV a lansat o campanie... în care vă îndeamnă să spuneți**; *SUA a acuzat China că menține yanul subevaluat...* (Euro TV, 14.XI) – corect: **SUA au acuzat China că menține yanul subevaluat**; *Mă bucur că ne sună cei care aveți o sarbătoare...* (Jurnal TV, 7.XI) – corect: **Mă bucur că ne sună cei care au o sarbătoare**; *R. Moldova este una din țările care a aderat la acest proiect* (Prime, 27.X) – corect: **Republica Moldova este una din țările care au aderat la acest proiect**; *numărul locurilor de muncă vor crește* (TV 7, 19.X) – corect: **numărul locurilor de muncă va crește**.

Nerespectarea regimului verbal este o greșeală gravă: *Norii perindează cerul*. (Jurnal TV, 27.X ș.a.) – corect: **Norii se perindă pe cer**.

Un caz specific, foarte răspândit, este utilizarea verbului *a trebui* cu supin (*trebuie de făcut*) în loc de participiu (*trebuie făcut*): *...trebuie de găsit voturi...* (NIT, 25.X) – corect: **trebuie găsite voturi**; *Trebuie de schimbat guvernul...* (NIT, 14.XI) – corect: **Trebuie schimbat guvernul**; *trebuie de schimbat televizorul* (Pro TV, 18.X) – corect: **trebuie schimbat televizorul**; *...unde trebuie de păstrat...* (Jurnal TV, 9.XI) – corect: **unde trebuie păstrat**.

Frecvența îngrijorătoare a acestor construcții eronate ne îndreptățește să constatăm că formula s-a generalizat atât în limbajul televizual, cât și în exprimarea vorbitorilor.

Am înregistrat două tipuri de utilizare greșită a formelor articolului genitival *al*: utilizarea invariabilă a formei *a*; utilizarea unei forme acordate greșit, cu alt element din enunț, prin atracție: *criza financiară ce prevede noi reduceri a cheltuielilor...* (Pro TV, 23.X) – corect: **reduceri ale cheltuielilor**; *Este în folosul tuturor, mai ales a copiilor*. (Publika TV, 16.XI) – corect: **al copiilor**; *absolvenți a liceelor* (Jurnal TV, 4.XI) – corect: **absolvenți ai liceelor**; *victime ai propriilor copii* (TVC 21, 21.XI) – corect: **victime ale propriilor copii**; *colegii de breaslă al socrului mare* (Jurnal TV, 10.XI) – corect: **ai socrului mare**; *Prima ediție al acestuia...* (Moldova 1, 8.XI) – corect: **Prima ediție a acestuia**; *participanți ale companiilor* (Publika TV, 5.XI) – corect: **participanți ai companiilor** ș.a.

Am atestat și dezacorduri ale adjectivelor numerale compuse. Cel mai frecvent se greșește prin utilizarea formelor de masculin în locul celor de feminin. În general, această greșeală se întâlnește la numeralesle compuse: *atac produs în ultimele doisprezece zile* (Pro TV, 22.X) – corect: **douăsprezece zile**; *douăzeci și unu de provincii* (NIT, 26.X) – co-

rect: **douăzeci și una** de provincii; **douăzeci și unu** de persoane (TVC, 5.XII) – corect: **douăzeci și una** de persoane; **doisprezece grade** (TV7, 21.X, 27.X ș.a.) – corect: **douăsprezece** grade; **doisprezece mii de cereri** (TVC 21, 21.XI) – corect: **douăsprezece mii** de cereri; **doisprezece provincii** (Publika TV, 8.XI) – corect: **douăsprezece** provincii.

Pentru exprimarea orei, numeralul *doi* și numeralul compus cu *doi* trebuie să aibă formă de feminin. Am înregistrat, nu foarte frecvent, folosirea formelor de masculin în astfel de contexte: *Incendiul a izbucnit în jurul orei doisprezece* (Publika TV, 15.XI) – corect: în jurul orei **douăsprezece**; *la ora locală doisprezece* (Jurnal TV, 17.X) – corect: la ora locală **douăsprezece**.

Utilizarea fără prepoziția funcțională *pe* a pronumelui relativ *care* cu funcție de complement direct este o greșeală frecventă: *Este un film extraordinar... care ți-l recomand și ție*. (Moldova 1, 9.XI) – corect: Este un film extraordinar... **pe care** ți-l recomand și ție; *gafe care le facem* (Jurnal TV, 8.XI) – corect: gafe **pe care** le facem; *în viziunea angajaților care i-ați văzut mai devreme* (Publika TV, 16.XI) – corect: **pe care** i-ați văzut; *Pompierii din Soroca spun că visează la [] echipament care deseori îl văd doar la televizor*. (Moldova 1, 20.XI) – corect: echipament **pe care** deseori îl văd.

Apariția unui *și* parazitar în încercarea de a evita o cacofonie (**ca și campion**) se extinde și în exemple unde nu mai este vorba de cacofonii (**ca și primar**). Pentru evitarea cacofoniei, se recomandă folosirea prepoziției *drept* sau a locuțiunii prepoziționale *în calitate de*, atunci când substantivul exprimă o calitate, și a locuțiunilor prepoziționale *din punctul de vedere*, *în ce privește* etc., atunci când este vorba de un subordonat de relație: *W.C. Handy este cunoscut ca și „părintele blues-ului”* (Publika TV, 16.XI) – corect: W.C. Handy este cunoscut **ca** „părintele blues-ului”; *Eu te știam ca și profesoara mea de limbă română odată...* (Moldova 1, 10.XI) – corect: Eu te știam **ca** profesoara mea; *ca și jurist* (NIT, 19.X) – corect: **ca jurist/în calitate de jurist**.

Numeralele de la 20 în sus nu se atașează direct substantivului, ci sunt urmate de prepoziția *de*. Am identificat extrem de multe situații de omitere a prepoziției la toate posturile monitorizate: *un bărbat de 52 [] ani* (Euro TV, 18.X) – corect: un bărbat de **52 de** ani; *Top 50 [] vedete influente* (Jurnal TV, 10.XI) – corect: Top 50 **de** vedete influente; *o mie [] locuitori* (NIT, 4.XI) – corect: o mie **de** locuitori; *Dan Petrescu va încasa 2 milioane [] euro pe sezon* (Prime, 29.XI) – corect: 2 milioane **de** euro; *situat la*

170 [] kilometri (Publika TV, 17.X) – corect: situat la **170 de** kilometri; *61 [] deputați* (TVC 21, 25.XI) – corect: 61 **de** deputați ș.a. Semnalăm și greșeala inversă (mai rar), de folosire a prepoziției *de* după numerale de la 1 la 19 și după numeralele compuse cu acestea: *108 de întreprinderi de stat...* (TVC 21, 6.XII) – corect: **108** întreprinderi; *102 de troleibuze noi* (TVC 21, 30.XI) – corect: **102** troleibuze; *210 de recruți* (Euro TV, 27.XI) – corect: **210** recruți.

Suprapunerea mai multor tipare sintactice are ca rezultat apariția într-un anumit context a unei prepoziții specifice altui tipar sintactic. Am înregistrat mai multe cazuri de folosire incorectă a unor prepoziții: *bilete la avion* (TV 7, 21.XI) – corect: bilete **de** avion; *La nordul republicii...* (TV 7, 27.X) – corect: **în** nordul; *la Ciocana* (Jurnal TV, 4.XI) – corect: **în** (sectorul) Ciocana; *[angajați] după specialitate* (TV 7, 28.X) – corect: **în** specialitate/**conform** specialității; *Kremlinul optează pe Anatoli Kaminski...* (TVC 21, 22.XI) – corect: Kremlinul optează **pentru** Anatoli Kaminski/mizează **pe** Anatoli Kaminski; *nemulțumiți față de decizia instanței* (2 plus, 7.XI) – corect: nemulțumiți **de** decizia instanței; *în comun acord cu* (Euro TV, 28.X) – corect: **de** comun acord cu; *după sfârșitul lui 2011* (Jurnal TV, 24.X) – corect: **la** sfârșitul lui 2011 etc.

Nemarcarea relațiilor sintactice în titlurile redactate în stil telegrafic este un fenomen pe care l-am întâlnit constant la toate televiziunile monitorizate. Greșeala este mai frecventă în contextele în care se precizează calitatea sau funcția unei persoane. Cauza este uneori spațiul insuficient pe burtiere, care împune limitarea mesajului la un anumit număr de caractere. Totuși, fenomenul se extinde și în sintagmele scurte, unde relațiile sintactice dintre componente ar putea fi marcate foarte ușor. Înșiruirea de cuvinte fără marcarea relațiilor sintactice dintre ele poate crea ambiguități: *Președinte [] PLDM ** (TV 7, 28.X ș.a.) – corect: Președinte **al** PLDM; *Președinte [] Asociația „Salvgardare”* (TV 7, 29.X) – corect: Președinte **al** Asociației „Salvgardare”; *Antrenor [] Academia UTM* (NIT, 26.X) – corect: Antrenor [,] Academia UTM/ Antrenor **la** Academia UTM; *director[] SA „Termocom”* (TVC 21, 21.XI) – corect: director[,] „Termocom” SA/director **al** „Termocom” SA; *președinte [] fracțiune [] PLDM* (Moldova 1, 27.X) – corect: președinte **al** fracțiunii PLDM/președintele fracțiunii PLDM ș.a.

III. Lexic, semantică

6. Pleonasmul (constând în asocierea unor cuvinte apropiate din punct de vedere semantic) rămâne o greșeală destul de frecvent întâlnită în emi-

siunile de televiziune: *în perioada anilor* (TVC 21, 29.XI) – corect: *în perioada/în anii*; *una din cele mai renumite companii* (Jurnal TV, 26.X) – corect: *una din(tre) cele mai cunoscute companii/una dintre companiile de top*; *Republica Cehă aniversează 93 de ani de la...* (TV 7, 28.X) – corect: *Republica Cehă marchează/sărbătorește 93 de ani de la...; continuă să rămână fără căldură* (TV 7, 29.X) – corect: **sunt în continuare fără căldură/rămân și acum** fără căldură; *care putea să aducă un aport considerabil în economia noastră* (NIT, 4.XI) – corect: *care putea să contribuie considerabil la economia noastră; să returneze marfa înapoi* (TVC 21, 2.XII) – corect: **să returneze** marfa; *locatară[.] str. Calea Orheiului* (Moldova 1, 19.X) – corect: *locatară[.] Calea Orheiului; în timpul cununiei religioase* (Publika TV, 5.XI) – corect: *în timpul cununiei/căsătoriei religioase; să se confrunte cu o epidemie de gripă pandemică* (Pro TV, 27.X) – corect: *să se confrunte cu o gripă pandemică*.

Am înregistrat câteva cuvinte utilizate cu o formă încorectă: *un minispectacol coreografic* (Pro TV, 23.X) – corect: **coregrafic**; *s-a proiectat în troleibus* (Pro TV, 24.X) – corect: **troleibuz**; *culoarea fondalului* (TV 7, 29.X) – corect: **fundalului**.

Nu este recomandabil ca structura construcțiilor fixate în limbă să fie modificată. Am înregistrat câteva expresii modificate, uneori din cauza suprapunerii mentale peste alte construcții asemănătoare semantic sau/și formal: *tragere de conturi* (NIT, 28.X) – corect: **reglare** de conturi; *suspectul... a fugit de la fața infracțiunii* (TVC 21, 22.XI) – corect: *suspectul... a fugit de la fața locului/locul infracțiunii*; *nu intenționează deocamdată să ia parte din Uniunea...* (TV 7, 21.X) – corect: *nu intenționează deocamdată să facă parte din Uniunea...* ș.a.

Am consemnat destul de multe cuvinte nepotrivite, unele simțite ca fiind mai „nobile” (*a servi*, în loc de *a mânca* sau *a bea*; *a debuta*, în loc de *a începe* etc.), altele sunt inadvertențe contextuale: *Ce servește Karizma la micul dejun?* (Moldova 1, 8.XI) – corect: *Ce preferă Karizma la micul dejun?*; *Victima, împreună cu un consătean, au servit băuturi spirtoase...* (TVC 21, 22.XI) – corect: *Victima, împreună cu un consătean, a consumat băuturi spirtoase* (în acest exemplu este și dezacord între predicat și subiect); *Debutul TVC-ului se desfășoară într-o atmosferă de libertate*. (TVC 21, 30.XI) – corect: *TVC-ul a început/se desfășoară într-o atmosferă de libertate*; *Silvio Berlusconi[.] i-a înmănat un clopoțel succesorului său, cu ajutorul căruia va putea începe și finisa ședințele Guvernului*. (Euro TV, 17.XI) – corect: *...va putea începe și încheia ședințele guvernului; Ce planuri ai pentru Moldova atunci când vei finisa studiile?* (Moldova 1, 7.XI)

– corect: *...când vei încheia/vei finaliza studiile?*; *Împotriva proiectului s-au expus deputații...* (TV 7, 27.X) – corect: **s-au pronunțat** deputații; *medicii care vor trebui să se expună pe marginea stării sănătății...* (Prime, 26.X) – corect: **să se pronunțe/să și expună opinia**; *Başcanul... este foarte încrezut...* (TVC 21, 29.XI) – corect: *Başcanul... este sigur/ferm convins*.

Unele abateri privesc **utilizarea anglicismelor și calcurile după engleză**. În locul corespondențelor românești, se preferă deseori „traduceri” neadevrate ale unor cuvinte și construcții din limba engleză: *Proiectul este implementat cu suportul Uniunii Europene* (NIT, 10.XI) – corect: *Proiectul este implementat cu sprijinul/susținerea Uniunii Europene (support)*; *Supportul financiar va fi alocat...* (TVC 21, 6.XII) – corect: **Sprijinul** financiar va fi alocat; *locația concertului* (Prime, 28.X) – corect: **locul** concertului/sala în care urmează să aibă loc concertul (*location*); *locații frumoase* (Prime, 7.XI) – corect: **locuri** frumoase; *aplicant* (Jurnal TV, 8.XI) – corect: **candidat/prezent** (la un post) (*applicant*); *postul la care aplici* (Jurnal TV, 8.XI) – corect: *postul pentru care candidați (to apply)*; *vor avea posibilitatea de a aplica la proiectele...* (Moldova 1, 19.X) – corect: *vor avea posibilitatea de a depune dosare/de a concura pentru proiectele...*; *focusează atenția* (Jurnal TV, 9.XI) – corect: **focalizează atenția** (*to focus*).

O problemă sensibilă în limbajul televizual este prezența a numeroase **calcuri după limba rusă și împrumuturi inutile** (xenisme/barbarisme). Nu toate sunt calcuri lexicale, există și structuri gramaticale preluate fără discernământ, dar am ales să le tratăm aici, pentru a releva amploarea fenomenului: *Moldovenii inundă Moscova* (NIT, 28.X) – corect: **Aflux** de moldoveni la Moscova; *Aleșii locali afirmă că s-au dezamăgit de PCRM...* (TV 7, 21.XI) – corect: *Aleșii locali afirmă că sunt dezamăgiți de PCRM* (verbul *a dezamăgi* nu e reflexiv, ci tranzitiv); *Președintele... și-a vizitat pământeni, soldați la Chișinău...* (Jurnal TV, 9.XI) – corect: *Președintele... și-a vizitat concetățenii; în realitate avem economie tenebră...* (TV 7, 27.X) – corect: *în realitate avem economie subterană; să ne dea și careva explicații...* (Jurnal TV, 4.XI) – corect: *să ne dea explicații/să ne dea unele explicații (careva = cineva)*; *Nu putem să semnăm careva contracte* (NIT, 10.XI) – corect: *Nu putem semna (anumite) contracte; în rezultatul impactului* (Pro TV, 22.X) – corect: **în urma** impactului/**ca rezultat** al impactului (calc atestat și la NIT, 17.X; TV 7, 22.X; Prime, 27.X; 28.X; TVC 21, 22.XI); **inclusiv și fracțiunea PLDM** (NIT, 17.X) – corect: **inclusiv** fracțiunea PLDM (atestat și la Publika TV, 11.XI; Euro TV,

17.XI, 18.XI; Prime, 11.XI); **în dependență de nivelul de calificare** (Moldova 1, 10.XI) – corect: **în funcție de nivelul de calificare** (înregistrat și la Jurnal TV, 7.XI); **însă reieșind din interviul lui** (NIT, 25.X) – corect: **însă, în conformitate cu interviul lui/conform interviului lui/pornind de la interviul lui** (atestat și la Moldova 1, 7.XI); **la moment** (NIT, 27.X) – corect: **în acest moment/în momentul de față/în prezent/actualmente** (formulă generalizată, prezentă și la Prime, 7.XI; TVC 21, 1.XII); **păturile social-vulnerabile** (TV 7, 27.X) – corect: **păturile defavorizate/dezavantajate** (formulă generalizată); **familii socialmente vulnerabile** (TVC 21, 25.X) – corect: **familii defavorizate/dezavantajate**; **pasagerii rutelor avia** (NIT, 26.X) – corect: **pasagerii curselor aeriene**; **rute avia** (NIT, 26.X) – corect: **curse aeriene/zboruri**; **biletele avia** (Jurnal TV, 26.X) – corect: **biletele de avion**; **numărul rutelor avia** (Moldova 1, 26.X) – corect: **numărul curselor aeriene/zborurilor**; **transport avia, liberalizat** (Moldova 1, 26.X) – corect: **transport aerian**, liberalizat; **Ucraina... nu pretinde la teritoriile...** (TVC 21, 22.XI) – corect: **Ucraina... nu pretinde teritoriile**; **Dodon pretinde la funcția de președinte al parlamentului** (NIT, 14.XI) – corect: **Dodon pretinde funcția de președinte al parlamentului/pretinde să devină președinte al parlamentului**; **încălcările admise** (TV 7, 27.X) – corect: **încălcările comise**; **Cât n-ar fi de străniu, copilul din ei încă mai trăiește...** (Jurnal TV, 4.XI) – corect: **Oricât de străniu ar părea**; **Orice n-ar scie astrele...** (Moldova 1, 9.XI) – corect: **Orice ar scie astrele**; **unități de tehnică specială** (TV 7, 28.X) – corect: **autospeciale**; **unitățile de transport** (TV 7, 28.X) – corect: **mijloacele de transport**; **toate unitățile de transport trebuie să fie echipate corespunzător...** (TVC 21, 30.XI) – corect: **mijloacele de transport**; **în sumă totală de** (TV 7, 28.X) – corect: **în valoare totală de**; **trecerea comisiei medicale** (Moldova 1, 10.XI) – corect: **examenul medical/examinarea de către o comisie medicală**; **să treacă un control medical...** (NIT, 28.X) – corect: **să facă/să efectueze un control medical**; **Produsele... nu trec controlul sanitar** (TVC 21, 5.XII) – corect: **Produsele... nu sunt supuse controlului sanitar**; **Oamenii nu se grăbesc să scie cereri...** (Prime, 28.X) – corect: **Oamenii nu se grăbesc să depună/să facă cereri**; **a scris cerere de demisie** (Publika TV, 17.X) – corect: **a depus cerere de demisie**; **ei urmau să se determine** (TV 7, 21.X) – corect: **ei urmau să decidă**; **În timp ce politicianii nu se apreciază încă ce candidat vor înainta la președinția țării...** (Moldova 1, 20.XI) – corect: **În timp ce politicianii nu se pot decide ce candidat vor înainta la președinția țării**; **Spre regret... noi[,] din nou stăm în frig** (NIT, 14.XI) – corect: **Spre regretul**

nostru/Constatăm cu regret că...; Tânărul nu s-a isprăvit cu conducerea... (TVC 21, 22.XI) – corect: **Tânărul a pierdut controlul volanului**; **Se pare că nu se isprăvesc cu pierderile...** (NIT, 26.X) – corect: **Se pare că nu pot rezolva problema pierderilor.../nu pot face față pierderilor...**; **nu se isprăvește cu serviciul** (Euro TV, 28.X) – corect: **nu face față atribuțiilor de serviciu**; **servicii comunale** (NIT, 27.X) – corect: **întreținere/cheltuieli de întreținere** (formulă generalizată și la alte posturi) ș.a.

Am consemnat și **greșeli de neadecvare contextuală, atracții semantice, diverse confuzii, elipse nerecomandate**: **Șansele halterofililor moldoveni sunt însă infirme** (Publika TV, 15.XI) – corect: **Șansele... sunt însă infime** (atracție paronimică); **același fus oral** (Moldova 1, 26.X) – corect: **fus orar** (atracție paronimică); **Moldova are șanse mari să rămână fără brațe de muncă** (TV 7, 29.X) – corect: **Moldova poate rămâne fără brațe de muncă**; **Moldova riscă să rămână fără brațe de muncă**; **Toate odăile...** [de hotel] (Jurnal TV, 26.X) – corect: **Toate camerele** (mențiunile lexicografice pentru **odaie** sunt **popular** și **învechit**); **odăile liceului** (NIT, 26.X) – corect: **camerele liceului**; **polițistul a fost reținut în flagrant...** (Jurnal TV, 28.X) – recomandabil: **polițistul a fost reținut în flagrant delict** (omisiune constatată și la TV 7, 29.X; la Pro TV, 28.X); **Localnicii dintr-un bloc** (NIT, 28.X) – corect: **Locatarii unui bloc**; **Victimele nu au pus plângere la poliție** (Jurnal TV, 21.X) – corect: **Victimele nu au depus plângere la poliție** ș.a.

Sintetizând, susținem că limba română din audiovizualul național tinde să se identifice cu **limbajul (îngrijit) public oral** din Republica Moldova. Abaterile de la normă constatate nu au aceeași gravitate; unele sunt accidentale, datorate grabei sau lipsei de atenție, altele sunt tributare snobismului sau imitației (anglicismele ori cazul lui *ca și*). Mai grave sunt fenomenele de atentare la elementele structurale de bază ale limbii (regimul verbelor, calcurile), siluirea sintaxei, modificarea construcțiilor fixe. Pericolul este ca eroarea să devină normă prin adoptarea ei de către un număr mare de vorbitori aparținând publicului de televiziune. Televiziunile nu trebuie să cultive ignoranța publicului „flatându-l” cu exprimări sau greșeli încetățenite în limbajul curent, deoarece modelul limbii vorbite în audiovizual este preluat de către public aproape fără discernământ.

De aceea, în eventualitatea unei monitorizări viitoare, sperăm că vom constata mai puține erori. Acest lucru se poate întâmpla doar în cazul în care instituțiile monitorizate vor veghea, la rândul lor, la respectarea normelor limbii române.

* *Scriere generalizată.*